

II.

Her skal peges paa nogle Træk i Professor Westergaards snart halvhundrede-aarige Virksomhed som Nationaløkonom og Socialpolitiker — og dertil knyttes enkelte Bemærkninger.

Westergaards Udgangspunkt var Matematiken. Efter matematisk Magisterkonferens i 1874 tog Westergaard statsvidenskabelig Eksamen i 1877, men allerede Aaret forinden havde han i „Tidsskrift for Matematik“ i en Afhandling om „Den moralske Formue og det moralske Haab“ paa Grundlag af Jevons givet en Fremstilling af Teorierne om Grænsenyttens og Værdiens af usikre Fremtidschancer. Han siger her, at Erfaringen viser, at Folk vil spille, og at Folks Forventninger altsaa maa være større, end de skulde være efter Teorien. Dette modbeviser dog ikke, at Folk vilde staa sig ved at følge Teorien.

I et lille Skrift 1887, „Matematiken i Nationaløkonomiens Tjeneste“ paaviser Westergaard Matematikens Betydning for Nationaløkonomien, men ogsaa Grænserne for dens Anvendelighed i Økonomien. — Nationaløkonomien er Regning med benævnte Tal, hvor hver Benævnelse kræver sin særlige Behandling, og hvor Størrelserne i Reglen kun foreligger omtrentligt. Regnestykkerne maa derfor ikke udføres for haandfast og mekanisk, men med stadig Tanke paa de Realiteter, der ligger bag.

For de klassiske Økonomer var, som Westergaard gør opmærksom paa, Forudsætningerne saa simple, at der ikke blev megen Plads for Fejlregning; men Forholdene blev anderledes med det store Materiale og de mere komplicerede Forudsætninger, som efterhaanden blev Resultatet af Statistiken og det historiske Arbejde. „Jo mere indviklet Tankegangen er, desto vanskeligere vil man kunne undvære det matematiske Tegnapparat“. I Anledning af nogle Teorier opbyggede paa Grundlag af

II.

Her skal peges paa nogle Træk i Professor Westergaards snart halvhundrede-aarige Virksomhed som Nationaløkonom og Socialpolitiker — og dertil knyttes enkelte Bemærkninger.

Westergaards Udgangspunkt var Matematiken. Efter matematisk Magisterkonferens i 1874 tog Westergaard statsvidenskabelig Eksamen i 1877, men allerede Aaret forinden havde han i „Tidsskrift for Matematik“ i en Afhandling om „Den moralske Formue og det moralske Haab“ paa Grundlag af Jevons givet en Fremstilling af Teorierne om Grænsenyttens og Værdiens af usikre Fremtidschancer. Han siger her, at Erfaringen viser, at Folk vil spille, og at Folks Forventninger altsaa maa være større, end de skulde være efter Teorien. Dette modbeviser dog ikke, at Folk vilde staa sig ved at følge Teorien.

I et lille Skrift 1887, „Matematiken i Nationaløkonomiens Tjeneste“ paaviser Westergaard Matematikens Betydning for Nationaløkonomien, men ogsaa Grænserne for dens Anvendelighed i Økonomien. — Nationaløkonomien er Regning med benævnte Tal, hvor hver Benævnelse kræver sin særlige Behandling, og hvor Størrelserne i Reglen kun foreligger omtrentligt. Regnestykkerne maa derfor ikke udføres for haandfast og mekanisk, men med stadig Tanke paa de Realiteter, der ligger bag.

For de klassiske Økonomer var, som Westergaard gør opmærksom paa, Forudsætningerne saa simple, at der ikke blev megen Plads for Fejlregning; men Forholdene blev anderledes med det store Materiale og de mere komplicerede Forudsætninger, som efterhaanden blev Resultatet af Statistiken og det historiske Arbejde. „Jo mere indviklet Tankegangen er, desto vanskeligere vil man kunne undvære det matematiske Tegnapparat“. I Anledning af nogle Teorier opbyggede paa Grundlag af

en forkert Procentberegning bemærker Westergaard, „selvfølgelig behøver Matematikken ikke at fremtræde med noget stort Apparat for at paavise saadanne Tankefejl; den bør snarere ved den økonomiske Tænkning være tilstede som en Understrøm, der øver sin Virkning uden at ses“ — „som det kritiske Element i nationaløkonomiske Betragtninger“.

I „Indledning til Studiet af Nationaløkonomien“, 1891, faar Westergaard saa Lejlighed til en — man vil i alt Fald nu synes — ret stilfærdig Anvendelse af matematisk Tankegang paa de økonomiske Realiteter. Matematikken giver sig først og fremmest Udtryk i en usædvanlig Skarphed i Behandlingen af de kvantitative Spørgsmaal; desuden er der en Del Figurer og Taleksempler; derimod findes Formler kun som smaatrykte Noter bag i Bogen. Det er i det hele en Bog uden store Fagter. Den giver Grænseværdilæren i stærkt sammentrængt Form, saa sammentrængt og righoldig er den, at der for Læsere, som ikke forud kender til den moderne Værdilæres Metoder og Problemer, maa kræves en meget høj Grad af Omtanke og Omhyggelighed ved Gennemlæsningen for at faa nogenlunde alting med. Men enhver, der forstaar at læse den Slags Stof, vil sikkert indrømme, at man virkelig her er naaet „et Spadestik dybere“, som Westergaard selv siger om det Fremskridt, Grænseværdilæren har medført. For dansk Nationaløkonomi betyder Westergaards „Indledning“, at den moderne Værdilære for Alvor trænger igennem. Den senere Udvikling, navnlig i *Bircks* Værker, kan sikkert paa mange Punkter føres tilbage til de specielt Westergaardske Udformninger af Teoriene.

Af enkelte Ting i Bogen kan nævnes Fremstillingen om Arbejdsanstrengelsen, Arbejdsproduktet og dets subjektive Værdi, endvidere Paavisningen af, hvorledes et bestemt Ligevægtpunkt for Pris og Omsætning findes ved Bytte mellem to Mænd, der hver har et Forraad af sin

Vare. — Hovedindholdet i denne Fremstilling kan vist gøres mere anskuelig og gøres uafhængig af, om de to Personer har samme Vurdering af Varernes Nytte, naar man i Stedet for at regne med Nytteenheder for de to Mænd og de to Varer ser paa en „Udbudsrække“ hos den ene Person og en „Efterspørgselsrække“ hos den anden, begge givende Udtryk for Værdien af Enheder af Varen A maalt i Mængder af Varen B. Man faar da en efterhaanden, som der byttes flere og flere Enheder af A, stigende Udbudsrække, stigende fra en meget lille Størrelse (den første, lille Portion af B, som kræves for den lettest undværlige Eenhed af A) til en meget stor Størrelse (en sen, stor Portion af B, som kræves for den mindst undværlige Eenhed af A) — og svarende hertil en faldende Efterspørgselsrække. Der maa da være et bestemt Skæringspunkt, hvor begge Parter kan enes baade om Pris og omsat Mængde; og ved enhver anden Kombination af Pris og Mængde vilde mindst en af Parterne med den givne Pris helst ændre Omsætningens Størrelse.

Denne Sætning om et bestemt Ligevægtspunkt ved det isolerede Bytte mellem to Personer maa dog begrænses under Hensyn til, at en eller begge Parter kan forsøge at opnaa en Gevinst ved Monopolpolitik, deres manglende Evne til at se, hvad der er i deres egen Interesse, i Forbindelse med den tekniske Vanskelighed det volder, at Bytteenhederne ikke er uendelig smaa, specielt — som Westergaard senere paaviser („Nationaløkonomien i Hovedtrækkene“, 1912, S. 106) — at et af Forraadene kan være saa begrænset, at Rækkerne ikke naar sammen til et Skæringspunkt; (idet Ejeren af Luksusvaren er villig til at give hele sit Forraad og mere til for en Enhed af Nødvendighedsvaren).

Disse Omstændigheder, især Manglen paa Konkurrence, som jo netop er den Kraft, der tvinger mod Ligevægtspunktet, forklarer Bircks Opgiven af Æyret i det besværlige Eksempel om „Hans og Peter“ („Læren om

Grænseværdien“, 1918, S. 49), hvor Parternes „Handels-
evne og Monopolstilling i Forhold til hinanden“ tillægges
afgørende Betydning. Havde der været 1000 konkur-
rerende Købere og Sælgere, havde der ingen Vanskelig-
hed været. Dette Eksempel gav et Hovedpunkt for *Lind-
berg* i hans store Angreb paa Grænseværdilæren i „Na-
tionaløkonomisk Tidsskrift“, 1919 (S. 285—363), som atter
gav Westergaard Anledning til (1919, S. 482) paany at
fastslaa, at der ved Hjælp af Grænseværdilæren — „ved
at opstille Maksimalbetingelser“ — kan findes et bestemt
Ligevægtspunkt.

I samme Artikel fra 1919 fremhæver Westergaard
baade overfor Birck og Lindberg Rigtigheden af ved te-
oretiske Undersøgelser at regne med sammenhængende
Kurver, trods de Spring i den enkeltes Udbuds- og Efter-
spørgselsrækker, Bytteenhedernes Størrelse faktisk med-
fører. Kurven er langt mere overskuelig end en Trappe-
række og svarer til Forholdet for Gennemsnitsindividet
eller Summen af en hel Gruppe af Købere eller Sælgere,
navnlig naar det ses over en længere Periode.

Trods Westergaards store matematiske Forudsætning-
er har han holdt sig fjernt fra Ensidighed. I „Indled-
ning til Studiet“ fremhæves netop, at Nationaløkonomiens
Opgave dels maa være ved empirisk Arbejde stadig at
udvide Grundlaget og dels ved Deduktion at udklare For-
holdene udfra de givne Forudsætninger. Der var derfor
Opgaver nok, der vilde „lægge Beslag paa en Mængde
forskelligt udrustede Forskeres Arbejde“.

Schovelins drabelige og lange Angreb paa Wester-
gaards „Indledning“ og navnlig paa en lille, venlig An-
meldelse af *Emil Meyer* (se „Nationaløkonomisk Tids-
skrift“, 1891 og 1892) maa derfor forklares udfra Da-
tidens skarpe Modsætninger i de dengang saa aktuelle
Metodespørgsmaal.

At Westergaard virkelig for Alvor vil have Historien
med, har han senere givet store og betydelige Beviser

for i sine egne Arbejder. Bl. a. fra Forelæsningerne og de som Manuskript udgivne Fremstillinger af „Sociologien“ og „Encyklopædien“ vil statsvidenskabelige Studerende huske mange Ting, Westergaard har hentet frem fra de foregaaende Aarhundreders økonomiske og politiske Udvikling rundt i Europas Lande; ikke mindst har han trængt til Bunds i mange af de for Fastlandet saa fremmedartede, engelske Forhold.

En virkelig populær og farverig Skildring af „Europas sociale og økonomiske Udvikling fra c. 1500 til c. 1800“ er givet i „Verdenskulturen“ 1908. I samme Værk 1909 findes en Beskrivelse af „Det 19. Aarhundredes økonomiske Udvikling“. Den sociale Side af Sagen er her desværre skaaret fra og overdraget til en anden Forfatter.

Et betydningsfuldt litteraturhistorisk Arbejde er „Den ældre Nationaløkonomis Opfattelse af det sociale Spørgsmaal“ (trykt i Universitetets Festskrift 1896), hvor Westergaard foruden at gennemgaa et stort Antal „større og mindre Forfattere“ peger paa de økonomiske Forudsætninger for den klassiske Nationaløkonomi og desuden gør opmærksom paa Forskellen mellem de store Økonomer omkring Aar 1800 og den senere Liberalismes Overdrivelser.

Artiklen „Grundlaget for Beskatningen“ i Nationaløkonomisk Festskrift (1897) indeholder en ganske kort Redegørelse for en Række Varianter af „Nytteteorierne“ og „Offer- eller Evneteorierne“. Det vises her, hvorledes de to Hovedtyper af Skatteteorier, alt efter de øvrige Forudsætninger, man vælger, kan føre enten til proportional eller progressiv Beskatning. Uden at give absolutte Paastande om, hvad der bør tilstræbes, har Artiklens Betydning dog snarest været at give Oplysning om de dengang her i Landet ikke saa kendte Argumenter for en moderat, progressiv Beskatning med et skattefrit Minimum.

Rustet ved de foregaaende 30 Aars teoretiske og historiske Studier udgav Westergaard i 1906 „Forelæsninger over Nationaløkonomien“; — første Udgave, udtrykkelig til Brug for juridiske Studerende, kom som Manuskript gennem „Socialøkonomisk Samfund“, som herved fik forærende en lille Formue, der igennem en Aarrække har været til stor Nytte for de statsvidenskabelige Studerende. I 1908 og 1912 kom Bogen i noget udvidet Omfang under Titlen „Nationaløkonomien i Hovedtræk“.

Man finder i Westergaards lille Nationaløkonomi en stor Del af hans tidligere Arbejde, baade det teoretiske og navnlig i sidste Udgave meget af det historiske Stof. Trods Bogens forholdsvis ringe Størrelse og populære Formaal har derfor sikkert adskillige ved en Gennemlæsning lige før statsvidenskabelig Eksamen opdaget, at man fik en kort og klar Repetition af en stor Del af den Stofmængde, man mere eller mindre havde i Erindringen fra Læsning af de store Systemværker og specielle Lærebøger.

Det er karakteristisk, at Professor Westergaard ikke er faldet for den iøvrigt saa naturlige Fristelse at sætte Slutstenen paa sin nationaløkonomiske Virksomhed ved et stort Værk, hvori han meddeler Nutid og Eftertid det rette Svar paa alle Gaader. Den Mængde Oplysninger, som er samlet i hans Nationaløkonomi, betyder ikke, at han nu har lukket af for Spørgsmaalene. Tværtimod! Den Tale, Westergaard nylig holdt ved Nationaløkonomisk Forenings 50-aars Jubilæum, drejede sig netop om Nationaløkonomiens Opgaver i vore Dage, og gav en Revu over det store Antal stadig uløste Spørgsmaal.

Mod Betegnelsen af Westergaard som Socialpolitiker vil man sikkert indvende, at han mindst af alt er Politiker (i alt Fald ikke indenfor de almindelige politiske Omraader). Som den, der i særlig Grad forstaar de statistiske og økonomiske Undersøgelers Begrænsning, har han været alt for skeptisk til at tage Partistandpunkt eller

til at fastslaa bestemte Principers Ufejlbarlighed. Tager han sit Parti, er det under de givne Forudsætninger og ikke for at vinde Sejr for bestemte forudfattede Meninger eller Særinteresser. — I de yngre Aar var Lysten til at tilkendegive Meninger dog vist noget større end senere hen. — Selvom der altsaa hverken er Tale om nogen vilkaarlig, personlig eller repræsentativ Magtudøvelse, har Westergaard dog ved sit oplysende og hjælpende Arbejde gjort en stor Indsats i dansk Socialpolitik.

Ligesom i Nationaløkonomien har Matematikken og den dermed forbundne Forsikringsteknik dannet et Udgangspunkt; men ved Siden heraf kan nævnes hans Forstaaelse af Livet i det Smaa, saaledes som det leves i de frivillige Selvhjælpsorganisationer: engelske „Friendly Societies“ og danske Syge-, Arbejdsløsheds- og Begravelseskasser. Disse og andre beskedne Forsikrings- og Spareindretninger har i langt højere Grad haft hans Sympathi end det „feberhede Forretningsliv“.

I den af Arbejderkommissionen af 1875 i 1878 afgivne Betænkning klages over Mangler ved de daværende Sygekasser: at Kontingenterne fastsattes uden Hensyn til Alder ved Indtrædelsen, og at de var utilstrækkelige, at man savnede Forstaaelsen af, at der godt kunde være en betydelig Sum i Kassen, og at Foreningen alligevel kunde være insolvent, at Regnskabsførelsen var utilfredsstillende. Navnlig i de følgende Bemærkninger om Svingningerne i en Sygekasses Udgifter og Vanskeligheden ved forsikringsmæssigt at konstatere Sygdom — i Modsætning til Døden, der er „en Begivenhed, der er let at konstatere“ — samt Vanskeligheden ved at faa en brugbar Sygelighedstatistik synes man at høre en bekendt Stemme. Det overrasker derfor ikke, at der paa den følgende Side staar, at Kandidat Westergaard har foretaget Undersøgelser for Kommissionen. I Sygekasse- og Ulykkesforsikringskommissionen af 1885 var Westergaard Medlem.

1894 skriver Westergaard om Forholdsregler mod Arbejdsløshed (Nationaløkonomisk Tidsskrift S. 1); han

omtaler de forskellige Arter af Arbejdsløshed og Vanskeligheden ved forsikringsmæssig Afgrænsning samt, hvad der da forelaa af Begyndelser til Forsikring i Schweiz, Arbejdsanvisning i England og Frankrig, de kommunale Nødhjælpsarbejder i England og Forslagene om at flytte Arbejdet fra de Tider af Aaret, hvor der er rigelig Efter-spørgsel. I en Artikel 1902 omtales Forsikringen i Gent og peges paa Ligheden mellem det der anvendte System og vor Sygekasselov af 1892, og endelig gjorde Westergaard i et Foredrag i Foreningen i 1903 udførlig Rede for Forsikringsforhold og -forslag i andre Lande. Saafremt det vilde støde paa Vanskelighed at benytte Fagforeningerne, anbefaledes det at løse Opgaven ved Hjælp af neutrale, gensidige Foreninger med eller uden fagligt Præg. Dette gav under Diskussionen *Th. Sørensen* Anledning til at foreslaa den Form for Arbejdsløshedskasser, som blev gennemført ved Loven af 1907.

Westergaard har foretaget de Beregninger, som dannede Grundlaget for Genforsikringen af Begravelseskasser, og har i en lang Række Aar uden noget Vederlag været Formand for Forretningsudvalget for Genforsikringen.

Nu bagefter, at forsøge at fordele Fortjenesten ved Indretningen af den danske Syge- og Arbejdsløshedsforsikring samt Begravelsesgenforsikring, vil ikke være muligt. En Række af Mænd har i Tiden fra 70'erne til Begyndelsen af dette Aarhundrede udført et betydningsfuldt forberedende Arbejde paa disse Omraader. Men Westergaard har sikkert haft sin store Andel ved sin Forstaaelse af, saavel hvad der krævedes til en sund Forsikring som af Livet i de frivillige Forsikringskasser. Naar afdøde Dr. Th. Sørensen, Sygekasseinspektør fra 1892 og Arbejdsløshedsinspektør fra 1907 betegner sig som en Elev af Westergaard, gælder det sikkert ikke alene m. H. t. hans social-statistiske Skrifter.

I den store Invaliditetskommission sluttede Westergaard sig til Flertalsindstillingen om tvungen Alders- og Invaliddeforsikring. Han forestod her Beregningen af

Udgifterne samt sammen med Konferensraad A. C. V. Petersen de forsikringstekniske Beregninger. Ved Udnævnelsen til den for Tiden siddende Alderdomsforsikringskommission er Westergaard nu atter beskæftiget med en Del af de samme Spørgsmaal.

I Forbindelse med Socialforsikringen kan nævnes den Artikel om „Prisopgangen og Forsikringsvæsenet“ i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1919, hvori Westergaard rejser Spørgsmaalet om, hvorledes man kan lade Livsforsikringens Ydelser komme i Forhold til Bevægelserne i Prisniveauet, navnlig ved en dertil afpasset Anbringelse af Reserverne.

Et Par Spørgsmaal med Tilknytning til Socialpolitiken, som Westergaard har vist stor Interesse, er Ædruelighedsspørgsmaalet og Spørgsmaalet om Søndagshvile (jfr. Skrifterne „Drikfældigheden i Danmark og Midlerne derimod“ 1888 og Søndagssagen som Led i det sociale Spørgsmaal“ 1889).

Endelig skal her nævnes den meget udførlige Omtale af den socialpolitiske Udvikling i de sidste 50 Aar i „Economic Development in Denmark, before and during the World War“ (Carnegie Endowment, 1922 — skrevet 1919), som viser, hvor meget dette Emne har betydet for Forfatteren.

Som det vil ses af foranstaaende, højst ufuldstændige Oversigt, har Professor Westergaard i de forløbne snart halvthundrede Aar ydet en Række betydningsfulde Bidrag til dansk Nationaløkonomi og Socialpolitik. Den ny Tids socialøkonomiske Tankegang har i særlig Grad holdt sit Indtog gennem hans Arbejde. — Og ved Siden af Westergaards direkte Bidrag kan man ikke lade være — ogsaa her — at nævne den Støtte og Udrensning af falske Slutninger, hans Virksomhed som statistisk Lærer har betydet baade for Nationaløkonomi og Socialpolitik.

F. Zeuthen.